

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในการผลิตปลาส้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่ ตำบลบ้านสาบ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้คือ

1. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะคิด ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาส้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่
2. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังทางสังคม ทักษะคิด ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาส้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่

จากทฤษฎีและกรอบแนวคิดในข้างต้นได้นำมาสร้างเป็นสมมติฐานได้ดังนี้

1. มีความสัมพันธ์กันระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะคิด ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาส้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่
2. มีความสัมพันธ์กันระหว่างความคาดหวังทางสังคม ทักษะคิด ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาส้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตปลาส้มบ้านสันเวียงใหม่ตำบลบ้านสาบ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ส่วนการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ถ้าเป็นมาตราช่วงชั้น วัดขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยค่า Pearson's Correlation Coefficient (r) และทดสอบนัยสำคัญด้วย Anova (F-test) และถ้าตัวแปรอิสระเป็นนามมาตรา (Nominal scale) และตัวแปรตามเป็นมาตราช่วงชั้น (Interval scale) จะทดสอบนัยสำคัญด้วยค่า t - test

สรุปผลการศึกษาวิจัย

1. กลุ่มแม่บ้านผลิตปลาส้มบ้านสันเวียงใหม่ มีการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย = 6.35)

2. กลุ่มแม่บ้านผลิตปลาต้มบ้านสันเวียงใหม่ มีการเข้าร่วมกิจกรรมในเครือข่ายทางกลุ่มทางเศรษฐกิจ กลุ่มทางสังคม และกลุ่มทางสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย = 5.44)
3. บุคคลรอบข้างมีความคาดหวังให้กลุ่มแม่บ้านเข้าไปมีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย = 5.97)
4. กลุ่มแม่บ้านผลิตปลาต้มบ้านสันเวียงใหม่ มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 4.96)
5. กลุ่มแม่บ้านผลิตปลาต้มบ้านสันเวียงใหม่ มีทัศนคติในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มบ้านสันเวียงใหม่อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 31.50)
6. กลุ่มแม่บ้านผลิตปลาต้มบ้านสันเวียงใหม่ มีการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 16.65)

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยในเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในการผลิตปลาต้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่ ต.บ้านสา อ.เมือง จ.พะเยา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ การรับรู้ข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีความสัมพันธ์กับความรู้ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนใหญ่แล้วความรู้ในการจัดการปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประชากรกลุ่มตัวอย่างนั้นจะเกิดจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วและจากการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่าที่จะได้รับการศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บรรชัย สืบสังข์ (2536) พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นมีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวกับความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติอยู่ในระดับสูง ซึ่งจากการตอบแบบสอบถามของประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 4.96 จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน) ส่งผลให้ทัศนคติโดยรวมของกลุ่มแม่บ้านในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่อยู่ในระดับค่อนข้างดี เนื่องจากความรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของ ทัศนคติ เพราะว่า เมื่อบุคคลมีความรู้ในเรื่องใดแล้วจะมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าในเรื่องนั้น ได้อย่างถูกต้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาองค์ประกอบของทัศนคติ (ประภาพัฒน์ สุวรรณ , 2526) ซึ่งได้แยกองค์ประกอบของทัศนคติเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ซึ่งก็คือความรู้ที่ตนเองและความรู้นี้เองที่นำไปสู่ความคิด เข้าใจ
2. องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนทางด้าน

อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่ง

3. องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ ซึ่งถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมก็จะเกิดการปฏิบัติ

ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าบุคคลไม่มีความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งใดบุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบทางด้านความรู้ จึงเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และจากการศึกษาก็พบว่าทัศนคติของผู้หญิงที่มีต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์กับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มอยู่ในระดับต่ำ

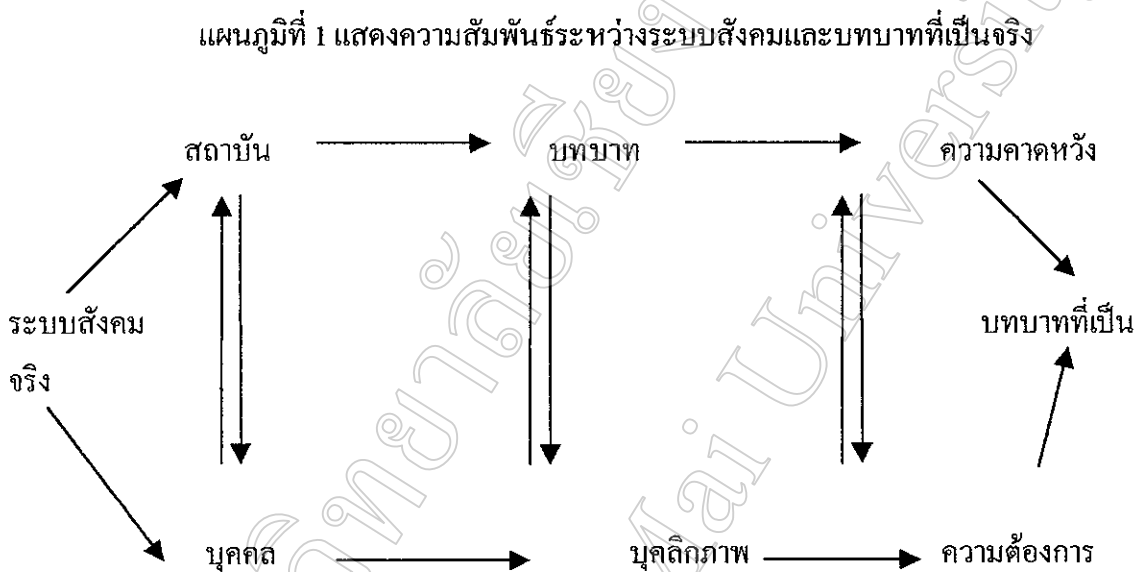
ซึ่งโดยภาพรวมจากการตอบแบบสอบถาม กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มกลุ่มแม่บ้านมีความรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนของจัดการแล้วกลุ่มแม่บ้านยังมีพฤติกรรมในการปฏิบัติอยู่ในทางตรงกันข้าม คือ กลุ่มแม่บ้านมีความรู้ในการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้ม แต่ในส่วนของพฤติกรรมนั้นไม่มีการปฏิบัติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Fishbein (อ้างใน Robert Hornik, 1990) ได้อธิบายถึง ทฤษฎี การให้เหตุผลไว้ว่า ทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรมนั้น เป็นเหตุผลมาจากการรู้คุณค่า หรือประโยชน์ของการทำพฤติกรรมนั้น ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ได้สรุปความคิดเห็นของนักจิตวิทยาหลาย ๆ ว่า การปฏิบัติเป็นผลมาจากทัศนคติสองชนิด คือ ทัศนคติที่มีผลต่อสิ่งนั้น โดยตรง (object) และทัศนคติที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม (situation) แต่ก็ยังมีองค์ประกอบอื่นอีกที่จะต้องพิจารณาร่วมกับทัศนคติเพื่อที่จะทำนายพฤติกรรม ผลของการวิจัยเพียงแต่บอกได้ว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะเอาทัศนคติเข้าไปเป็นส่วนในการที่จะมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

ในส่วนของปัจจัยทางด้านความคาดหวังทางสังคมนั้นพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่ ซึ่งจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มประชากรตัวอย่างนั้นบุคคลในชุมชนไม่มีความคาดหวังให้กลุ่มแม่บ้าน เข้าไปมีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้ม ซึ่งไม่สอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท T.W Getzels and H.A. Thelen (อ้างในบุญเฉลิม พันรอบ, 2519) เห็นว่าบทบาทเป็นแนวคิดของบุคคลที่แสดงออก กล่าวคือ บุคคลรับรู้บทบาทอย่างไรก็จะแสดงออกตามที่สามารถประเมินได้ว่าต้องการปฏิบัติอย่างไรหรืออีกทีหนึ่งคือแนวคิดและการกระทำบุคคลที่กระทำตามแบบแผนทางสังคม บทบาทมี 2 ชนิด คือ บทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริง

1. บทบาทที่คาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทที่สมาชิกในองค์การของสังคมต้องแสดงออกบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งตามความคาดหวังขององค์การสมาชิกคนอื่นมักจะเฝ้ามองคาดหวังการแสดงบทบาทของบุคคลนั้นอยู่การแสดงบทบาทนั้นมีบรรทัดฐาน ประเพณี วัฒนธรรม และเป้าหมายขององค์การควบคุมอยู่ว่า บุคคลแสดงบทบาทความต้องการขององค์การ หรือไม่ถ้า

หากว่าบทบาทที่แสดงออกมาเป็นไปตามที่คาดหวังก็จะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าบทบาทที่แสดงออกไม่เป็นไปตามความคาดหวังก็อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

2. บทบาทที่เป็นจริง (Observed Role) อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังก็ได้ ผู้แสดงบทบาทอาจจะแสดงได้ตามความต้องการขององค์กร และของเพื่อนสมาชิกในองค์กรหรือไม่ก็ได้ ดังภาพประกอบแผนภูมิ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคมและบทบาทที่เป็นจริง ดังนี้

ที่มา : (บุญเดิม พันรอบ, 2519)

ดังนั้นความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของผู้หญิงในสังคมนั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากความคาดหวังทางสังคมได้กำหนดบทบาทของผู้หญิงไว้มากในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งภายในครอบครัวและภายในสังคม และในเมื่อระบบสังคมไม่มีความคาดหวังให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในสังคมแล้วพฤติกรรมต่างๆที่จะกระตุ้นให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้นแล้วก็ไม่บังเกิดผล

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า ยังมีกลุ่มแม่บ้านจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านอยู่ในระดับต่ำ และ ความคาดหวังทางสังคมที่จะให้กลุ่มแม่บ้านเข้าไปมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ผู้ทำการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับกลุ่มแม่บ้าน ได้รับความรู้ข้อมูลต่างๆเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการเก็บข้อมูลที่เห็นได้ชัด แหล่งข่าวสารที่กลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีความถี่ 1 สัปดาห์ครั้ง ซึ่งในการให้ข้อมูลข่าวสารนี้อาจจะมีเนื้อหาและข้อปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปได้ ไม่เหมือนกับให้นักวิชาการหรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนี้โดยเฉพาะมาถ่ายทอดความรู้ให้
2. ควรเน้นกลุ่มแม่บ้านให้มีความตระหนักในเรื่องของความรับผิดชอบ เสียสละเวลาเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น และเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนถึงกระบวนการในการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
3. ควรมีการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการผลิตปลาต้ม เช่นมีการจัดอบรมผู้นำชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อที่จะสร้างเครือข่ายกระจายข้อมูลและความสร้างจิตสำนึกในเรื่องนี้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาสำหรับการศึกษาทำวิจัยในลักษณะเดียวกัน

1. ควรใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายกว่าการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียวควรมีการสังเกต สัมภาษณ์ การร่วมมือปฏิบัติ ประกอบกัน ควรทั้งมีการวิเคราะห์ทางคุณภาพร่วมกันกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ
2. ควรที่จะทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) จากการผลิตปลาต้มของกลุ่มแม่บ้านสันเวียงใหม่